

5

Αρμενοπουλος

Μηνιαία νομική επιθεώρηση

5

ΕΤΟΣ 69ο
ΜΑΪΟΣ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 741 Η θεμελίωση της αιτιώδους συνάφειας. Συνδυασμός των θεωριών της πρόσφορης αιτίας και του σκοπού του κανόνα δικαίου στην αστική ευθύνη λόγω παραβάσεων του δικαίου ελεύθερου ανταγωνισμού

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΖΑΠΡΙΑΝΟΥ, Δικηγόρου, Υποψ. Δ.Ν., Υποτρόφου Ι.Κ.Υ.

754 **ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ**

- 778 Αστικό Δίκαιο
778 Εμπορικό Δίκαιο
808 Εργατικό Δίκαιο
815 Πολιτική Δικονομία

828 **ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ**

860 **ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ**

882 **ΔΙΚΑΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

900 **ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ**

916 **ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ**

Διαταγή πληρωμής - Με έγγραφο και η πληρεξουσιότητα προς τρίτον

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Ι. ΑΘΑΝΑΣΑ, ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ Α. ΑΘΑΝΑΣΑ, ΙΩΑΝΝΗ Α. ΑΘΑΝΑΣΑ
Δικηγόρων

921 **ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΜΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ - ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ**

923 **ΕΓΚΡΙΣΗ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΣΘ**

926 **ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ**

Εκδίδεται από τον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στην ανωτέρω απόφαση, με αφορμή προδικαστικό ερώτημα απτόμενο της εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου, το Δικαστήριο της Ένωσης ερμηνεύει την προϋπόθεση της ύπαρξης έννομου συμφέροντος ως στοιχείου της ενεργητικής νομιμοποίησης. Η έως τώρα σχετική νομολογία του Δικαστηρίου αφορούσε την έννοια του θιγόμενου μέρους, που δικαιούται να ασκήσει προσφυγή κατά των αποφάσεων των εθνικών ρυθμιστικών αρχών, αποκλειστικά στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και όχι στον τομέα της ενέργειας.

Με την απόφασή του της 21ης Φεβρουαρίου 2008 στην υπόθεση *Tele2 Telecommunication GmbH* (C-426/05) το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο για τις τηλεπικοινωνίες παρέχει ένδικη προστασία στα πρόσωπα τα οποία δεν είναι μεν αποδέκτες απόφασης της κανονιστικής αρχής, αλλά επηρεάζονται δυσμενώς από την απόφαση αυτή. Κρίθηκε έτσι ότι η έννοια του «επηρεαζομένου» από απόφαση της κανονιστικής αρχής χρήστη περιλαμβάνει όχι μόνον επιχείρηση με σημαντική ισχύ στη σχετική αγορά, η οποία αποτελεί ευθέως αντικείμενο απόφασης εθνικής κανονιστικής αρχής και είναι αποδέκτης της απόφασης αυτής, αλλά και τους χρήστες και τους ανταγωνιστές της εν λόγω επιχείρησης, οι οποίοι δεν είναι μεν οι ίδιοι αποδέκτες της απόφασης αυτής πλην όμως τα δικαιώματά τους θίγονται από αυτήν (σκ. 43, βλέπε ανάλυση στο Tuot, Thierry: *La CJCE estime que le droit des tiers intéressés à une analyse de marché s'apprécie globalement et non étape par étape de la procédure administrative et juridictionnelle, Concurrences : revue des droits de la concurrence* 2008 n° 2, σελ. 164). Σε μεταγενέστερη απόφασή του το Δικαστήριο εντρύφησε περαιτέρω στην έννοια του «δυννητικά» θιγόμενου ιδιώτη. Στην απόφαση της 24ης Απριλίου 2008 *Arcor AG & Co. KG* κατά *Bundesrepublik Deutschland* (C-55/06) το Δικαστήριο του Λουξεμβούργου διευκρίνισε, όσον αφορά το δικαίωμα άσκησης προσφυγής εκ μέρους των εμπέσωσ πληττόμενων τρίτων, ότι ένας δικαιούχος, ο οποίος δεν είναι αποδέκτης απόφασης της ρυθμιστικής αρχής, αποκτά την ιδιότητα του «θιγόμενου μέρους» όταν τα δικαιώματά του δυννητικά προσβάλλονται από μια τέτοια απόφαση λόγω, αφενός, του περιεχομένου της και, αφετέρου, της δραστηριότητας που ασκεί ή σκοπεύει να ασκήσει το μέρος αυτό (βλ. και *Weyer, Hartmut: 'Case C-426/05, Tele2 Telecommunication GmbH v. Telekom-Control-Kommission, Judgment of the Court of 21 February 2008, Common Market Law Review, Issue 5, σελ. 1737-1755).*

Με τη σχολιαζόμενη απόφαση το Δικαστήριο επεκτείνει τη νομολογία του στο χώρο της ενέργειας, παρέχοντας ταυτόχρονα πληρέστερη νομική θεμελίωση της

διεύρυνσης του κύκλου των προσώπων που δικαιούνται να προσφύγουν στα εθνικά τους δικαστήρια και να προσβάλουν αποφάσεις που δεν απευθύνονται σε αυτά. Παρ' ότι το Δικαστήριο είχε υπάρξει φειδωλό στο παρελθόν αναφορικά με την κατάφαση των προϋποθέσεων ενεργητικής νομιμοποίησης των ιδιωτών για τα ενώπιόν του ένδικα βοηθήματα, ερμηνεύει την έννοια του θιγόμενου ιδιώτη με ευρύτητα όταν πρόκειται για τα δικαιώματα των ιδιωτών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Κατά το Δικαστήριο (σκ. 37-51) η συμπερίληψη των δυννητικά μόνο θιγόμενων ιδιωτών στα πρόσωπα που ενεργητικά νομιμοποιούνται να ασκήσουν ένδικα βοηθήματα κατά των αποφάσεων των ρυθμιστικών αρχών, χωρίς να υπάρχει σχετική πρόβλεψη από τις οδηγίες που διέπουν τα σχετικά ζητήματα, δικαιολογείται υπό το φως τριών διαπιστώσεων: α) η διεύρυνση του κύκλου των ενεργητικά νομιμοποιούμενων προσώπων προάγει το σκοπό των οδηγιών, δηλαδή την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού και την προστασία των χρηστών των ενεργειακών δικτύων, β) η δικονομική αυτονομία των κρατών μελών περιορίζεται, κατά πάγια νομολογία, από τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας ώστε να διασφαλίζονται πλήρως τα δικαιώματα που αντλούν οι πολίτες από το δίκαιο της Ένωσης και γ) το δίκαιο της Ένωσης απαιτεί, επιπρόσθετα προς την τήρηση των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, να μη θίγει η εθνική νομοθεσία το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, όπως το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για τις συνέπειες και τη λειτουργία της επίκλησης του Χάρτη ως στοιχείου που ενισχύει την προστασία των διαδικαστικών δικαιωμάτων βλ. ενδεικτικά *Van Waeyenberge, Arnaud; Pecho, Peter: L'arrêt Unibet et le traité de Lisbonne - un pari sur l'avenir de la protection juridictionnelle effective, Cahiers de droit européen* 2008, σελ. 123-156 και *Anagnostaras, Georgios: The quest for an effective remedy and the measure of judicial protection afforded to putative Community law rights, European Law Review* 2007, σελ. 727-739.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΑΚΗΣ

ΔΕυρΕ 5.3.2015

Ευρωπαϊκή Επιτροπή κ. / Γαλλικής Δημοκρατίας

(υπόθ. 479/13)

Παράβαση κράτους μέλους. Φορολογία. ΦΠΑ. Μειωμένος συντελεστής. Παροχή ψηφιακών ή ηλεκτρονικών βιβλίων

Απόφαση

1. Με την προσφυγή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι, εφαρμόζοντας μειωμένο συντελεστή φόρου προστιθέμενης αξίας (στο εξής: ΦΠΑ) στην παροχή ψηφιακών (ή ηλεκτρονικών) βιβλίων, η Γαλλική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει των άρθρων 96 και 98 της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (ΕΕ L 347, σελ. 1), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2010/88/ΕΕ του Συμβουλίου, της 7ης Δεκεμβρίου 2010 (ΕΕ L 326, σελ. 1, στο εξής: οδηγία για τον ΦΠΑ) εξεταζομένων σε συνδυασμό προς τα παραρτήματα II και III της οδηγίας αυτής και τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 282/2011 του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2011, για τη θέσπιση μέτρων εφαρμογής της οδηγίας 2006/112/ΕΚ (ΕΕ L 77, σελ. 1).

Το νομικό πλαίσιο Το δίκαιο της Ένωσης

2. Το άρθρο 14 της οδηγίας για τον ΦΠΑ προβλέπει, στην παράγραφο 1, τα εξής: «Ως “παράδοση αγαθών” θεωρείται η μεταβίβαση του δικαιώματος να διαθέτει κάποιος, ως κύριος, ενσώματο αγαθό.»

3. Κατά το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής: «Ως “παροχή υπηρεσιών” νοείται κάθε πράξη η οποία δεν αποτελεί παράδοση αγαθών.»

4. Το άρθρο 96 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής: «Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κανονικό συντελεστή ΦΠΑ που καθορίζεται από κάθε κράτος μέλος ως ποσοστό της βάσης επιβολής του φόρου που είναι το ίδιο για τις παραδόσεις αγαθών και για τις παροχές υπηρεσιών.»

5. Το άρθρο 98, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής: «1. Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν έναν ή δύο μειωμένους συντελεστές. 2. Οι μειωμένοι συντελεστές εφαρμόζονται μόνο στις παραδόσεις αγαθών και στις παροχές υπηρεσιών των κατηγοριών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα III. Οι μειωμένοι συντελεστές δεν εφαρμόζονται στις ηλεκτρονικά παρεχόμενες υπηρεσίες.»

6. Το παράρτημα II της οδηγίας για τον ΦΠΑ, το οποίο περιλαμβάνει «ενδεικτικό κατάλογο ηλεκτρονικά παρεχόμενων υπηρεσιών αναφερομένων στο άρθρο 58 και στο στοιχείο ια) του πρώτου εδαφίου του άρθρου 59» -τα εν λόγω δύο άρθρα αφορούν τον προσδιορισμό του τόπου παροχής υπηρεσιών σε πρόσωπα τα οποία δεν υπόκεινται στον φόρο-, ορίζει, στο σημείο 3, τα εξής: «η παροχή εικόνων, κειμένων και πληροφοριών και η διάθεση βάσεων δεδομένων».

7. Στην αρχική μορφή της οδηγίας 2006/112, το παράρτημά της III, το οποίο περιελάμβανε κατάλογο των παραδόσεων αγαθών και των παροχών υπηρεσιών που μπορούσαν να υπαχθούν στους μειωμένους συ-

ντελεστές που αναφέρονται στο άρθρο 98 της οδηγίας αυτής, όριζε, στο σημείο 6, τα εξής: «η προμήθεια, συμπεριλαμβανομένου του χρησιδανεισμού, από βιβλιοθήκες, βιβλίων (στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα παντός είδους φυλλάδια, έντυπα και παρόμοια έντυπο υλικό, τα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία και τετράδια ιχνογραφίας και χρωματισμού, οι έντυπες ή χειρόγραφες μουσικές παρτιτούρες, οι χάρτες και οι υδρογραφικοί ή παρόμοιοι χάρτες), εφημερίδων και περιοδικών, εκτός από υλικό που προορίζεται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο για διαφημιστικούς σκοπούς».

8. Η οδηγία 2009/47/ΕΚ του Συμβουλίου, της 5ης Μαΐου 2009 (ΕΕ L 116, σελ. 18), τροποποίησε την οδηγία 2006/112. Στην αιτιολογική σκέψη 4 της οδηγίας 2009/47 εκτίθενται τα εξής: «Η οδηγία 2006/112/ΕΚ θα πρέπει να τροποποιηθεί περαιτέρω προκειμένου να μπορούν να εφαρμοσθούν μειωμένοι συντελεστές ή απαλλαγή αντίστοιχα, σε περιορισμένο αριθμό συγκεκριμένων περιπτώσεων, για κοινωνικούς λόγους ή λόγους υγείας και προκειμένου να διασαφηνισθεί και να προσαρμοσθεί στην τεχνική πρόοδο η αναφορά στα βιβλία που περιλαμβάνεται στο παράρτημα III αυτής.»

9. Από 1ης Ιουνίου 2009, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της οδηγίας 2009/47, το παράρτημα III, σημείο 6, της οδηγίας για τον ΦΠΑ έχει ως ακολούθως: «η προμήθεια, συμπεριλαμβανομένου του χρησιδανεισμού, από βιβλιοθήκες, βιβλίων κάθε υλικού θέματος (στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα παντός είδους φυλλάδια, έντυπα και παρόμοια έντυπο υλικό, τα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία και τετράδια ιχνογραφίας και χρωματισμού, οι έντυπες ή χειρόγραφες μουσικές παρτιτούρες, οι χάρτες και οι υδρογραφικοί ή παρόμοιοι χάρτες), εφημερίδων και περιοδικών, εκτός από υλικό που προορίζεται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο για διαφημιστικούς σκοπούς».

10. Ο εκτελεστικός κανονισμός 282/2011 προβλέπει, στο άρθρο του 7, παράγραφοι 1 και 2, τα εξής: «1. Οι “ηλεκτρονικά παρεχόμενες υπηρεσίες”, οι οποίες αναφέρονται στην οδηγία για τον ΦΠΑ, περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες που παρέχονται μέσω του διαδικτύου ή ενός ηλεκτρονικού δικτύου και των οποίων η παροχή, λόγω της φύσης τους, είναι ουσιαστικά αυτοματοποιημένη και απαιτεί ελάχιστη ανθρώπινη παρέμβαση, είναι δε αδύνατο να εξασφαλιστεί χωρίς μέσα πληροφορικής. 2. Η παράγραφος 1 καλύπτει, ιδίως, τα εξής: [...] στ) τις υπηρεσίες που απαριθμούνται στο παράρτημα I.»

11. Το παράρτημα I του εκτελεστικού κανονισμού 282/2011, με τίτλο «Άρθρο 7 του παρόντος κανονισμού», ορίζει στο σημείο 3: «Σημείο 3 του παραρτήματος II της οδηγίας για τον ΦΠΑ: [...] γ) το ψηφιοποιημένο περιεχόμενο βιβλίων και άλλων ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων [...]».

Το γαλλικό δίκαιο

12. Το άρθρο 278-0 α του code général des impôts (γενικού φορολογικού κώδικα, στο εξής: ΓΦΚ), ως είχε κατά τη λήξη της προθεσμίας που είχε ταχθεί στη Γαλλική Δημοκρατία με την αιτιολογημένη γνώμη της 25ης Οκτωβρίου 2012, προέβλεπε τα εξής: «Ο ΦΠΑ επιβάλλεται με μειωμένο συντελεστή 5,5 % όσον αφορά: Α. Τις πράξεις αγοράς, εισαγωγής, ενδοκοινοτικής αποκτήσεως, πωλήσεως, παραδόσεως, προμήθειας, μεσιτείας ή φασόν: [...] 3°. Των βιβλίων, συμπεριλαμβανομένης της ενοικιάσεώς τους. Η παρούσα διάταξη εφαρμόζεται στα βιβλία κάθε υλικού υποστρώματος, περιλαμβανομένων των βιβλίων που παρέχονται μέσω τηλεφορτώσεως [...]».

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

13. Η Επιτροπή εκτίμησε ότι η επέκταση του προνομίου του μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ στις πράξεις που αφορούν τα βιβλία τα οποία παρέχονται μέσω τηλεφορτώσεως, των οποίων το γενεσιουργό γεγονός έλαβε χώρα από 1ης Ιανουαρίου 2012, αντίκειται στην οδηγία για τον ΦΠΑ. Κατά συνέπεια, απηύθυνε στη Γαλλική Δημοκρατία, στις 4 Ιουλίου 2012, έγγραφο οχλήσεως. Το εν λόγω κράτος μέλος απάντησε σε αυτήν με έγγραφο της 3ης Αυγούστου 2012.

14. Στις 25 Οκτωβρίου 2012 η Επιτροπή εξέδωσε αιτιολογημένη γνώμη και κάλεσε τη Γαλλική Δημοκρατία να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί προς τη γνώμη αυτή εντός δύο μηνών από της λήψεώς της. Το εν λόγω κράτος μέλος απάντησε σε αυτήν με έγγραφο της 23ης Νοεμβρίου 2012.

15. Η Επιτροπή, μη ικανοποιηθείσα από τις εξηγήσεις της Γαλλικής Δημοκρατίας, αποφάσισε να ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή.

16. Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 6ης Φεβρουαρίου 2014, έγινε δεκτή η παρέμβαση του Βασιλείου του Βελγίου υπέρ της Γαλλικής Δημοκρατίας.

Επί της προσφυγής

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

17. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, με τον όρο «παροχή ψηφιακών ή ηλεκτρονικών βιβλίων», πρέπει να νοηθεί η παροχή, έναντι αντιτίμου, μέσω τηλεφορτώσεως ή μεταδόσεως στο διαδίκτυο («streaming») από ιστότοπο, βιβλίων υπό ηλεκτρονική μορφή τα οποία μπορούν να προβληθούν σε υπολογιστή, «έξυπνο» τηλέφωνο, αναγνώστη ηλεκτρονικών βιβλίων ή άλλο σύστημα αναγνώσεως (στο εξής: παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων).

18. Η Γαλλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι ο ορισμός των ψηφιακών ή ηλεκτρονικών βιβλίων στα

οποία μπορεί να εφαρμοστεί μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ κατ' εφαρμογήν του άρθρου 278-0 α του ΓΦΚ είναι στενότερος από αυτόν που υιοθετεί η Επιτροπή. Κατά το εν λόγω κράτος μέλος, ο μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ εφαρμόζεται, δυνάμει της διατάξεως αυτής, μόνο στα καλούμενα ως «ομοθετικά» βιβλία, ήτοι τα βιβλία τα οποία είναι ανάλογα προς τα έντυπα βιβλία ή προς τα βιβλία που παρέχονται σε άλλο υλικό υπόθεμα και τα οποία διαφέρουν από τα τελευταία μόνο ως προς κάποια εγγενή στοιχεία της μορφής τους.

19. Συναφώς, διαπιστώνεται ότι το γεγονός ότι το άρθρο 278-0 α του ΓΦΚ εφαρμόζεται μόνον, όσον αφορά τα ψηφιακά ή ηλεκτρονικά βιβλία, στα ομοθετικά βιβλία δεν εξαρκεί, καθεαυτό, για να κριθεί ότι η προσφυγή της Επιτροπής αφορά κατηγορία ψηφιακών ή ηλεκτρονικών βιβλίων ευρύτερη από εκείνη στην οποία εφαρμόζεται ο μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ δυνάμει της διατάξεως αυτής. Συγκεκριμένα, τα ψηφιακά ή ηλεκτρονικά βιβλία στα οποία αναφέρεται η Επιτροπή στην προσφυγή της προσδιορίζονται διά του τρόπου με τον οποίο παρέχονται. Εντούτοις, δεν αμφισβητείται από τη Γαλλική Δημοκρατία ότι, βάσει του κριτηρίου αυτού, τα καλούμενα ομοθετικά βιβλία είναι αυτά στα οποία αναφέρεται η Επιτροπή στην προσφυγή της.

20. Εξάλλου, καίτοι το άρθρο 278-0 α του ΓΦΚ χρησιμοποιεί τον όρο «τηλεφόρτωση», το εν λόγω κράτος μέλος δεν υποστηρίζει ότι η παροχή βιβλίων μέσω μεταδόσεως στο διαδίκτυο αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής.

21. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν συντρέχει λόγος να περιοριστεί η εξέταση της προσφυγής σε κατηγορία ψηφιακών ή ηλεκτρονικών βιβλίων στενότερη από εκείνη στην οποία αναφέρεται η Επιτροπή στο δικόγραφο της προσφυγής της.

Επί της ουσίας

22. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η εφαρμογή από τη Γαλλική Δημοκρατία μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ στην παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων αντίκειται στα άρθρα 96 και 98 της οδηγίας για τον ΦΠΑ, εξεταζομένων σε συνδυασμό προς τα παραρτήματα II και III της οδηγίας αυτής και τον εκτελεστικό κανονισμό 282/2011.

23. Το ως άνω θεσμικό όργανο επισημαίνει ότι, δυνάμει του άρθρου 98, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας για τον ΦΠΑ, οι μειωμένοι συντελεστές ΦΠΑ μπορούν να εφαρμοστούν μόνο στις παραδόσεις αγαθών και στις παροχές υπηρεσιών που αναφέρονται στο παράρτημα III της εν λόγω οδηγίας. Ωστόσο, η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ως άνω παραρτήματος και δεν μπορεί, συνεπώς, να υπόκειται σε μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ. Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από το άρθρο 98, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για τον ΦΠΑ, το οποίο αποκλείει την εφαρμογή μει-

ωμένου συντελεστή στις ηλεκτρονικώς παρεχόμενες υπηρεσίες.

24. Η Γαλλική Δημοκρατία, υποστηριζόμενη από το Βασίλειο του Βελγίου, αμφισβητεί την ερμηνεία των οικείων διατάξεων της οδηγίας για τον ΦΠΑ από την Επιτροπή. Κατά τα εν λόγω κράτη μέλη, η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων εμπίπτει στο σημείο 6 του παραρτήματος ΙΙΙ της οδηγίας για τον ΦΠΑ και μπορεί, κατά συνέπεια, να υπόκειται σε μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ.

25. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι το άρθρο 96 της οδηγίας για τον ΦΠΑ προβλέπει ότι εφαρμόζεται ο ίδιος συντελεστής ΦΠΑ, ήτοι ο κανονικός, τόσο στις παραδόσεις αγαθών όσο και στις παροχές υπηρεσιών. Κατά παρέκκλιση από την αρχή αυτή, το άρθρο 98, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να εφαρμόζουν έναν ή δύο μειωμένους συντελεστές ΦΠΑ. Κατά την παράγραφο 2, πρώτο εδάφιο, του άρθρου αυτού, οι μειωμένοι συντελεστές ΦΠΑ μπορούν να εφαρμόζονται αποκλειστικώς στις παραδόσεις αγαθών και στις παροχές υπηρεσιών των κατηγοριών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας ΦΠΑ (απόφαση Κ, C-219/13, ΕΥ:C:2014:2207, σκέψεις 21 και 22).

26. Όσον αφορά το επιχείρημα της Γαλλικής Δημοκρατίας και του Βασιλείου του Βελγίου, κατά το οποίο η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων εμπίπτει στο σημείο 6 του παραρτήματος ΙΙΙ της οδηγίας για τον ΦΠΑ, υπενθυμίζεται ότι, για τον προσδιορισμό του περιεχομένου μιας διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το γράμμα της, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί της (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση ΝCC Construction Danmark, C-174/08, ΕΥ:C:2009:669, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

27. Πρέπει να επισημανθεί ότι στο παράρτημα ΙΙΙ αναφέρεται ρητώς, στο σημείο 6, όσον αφορά την κατηγορία των παροχών που μπορούν να υπαχθούν σε μειωμένους συντελεστές ΦΠΑ, η «παράδοση βιβλίων κάθε υλικού υποθέματος». Επομένως, από το γράμμα του σημείου αυτού προκύπτει ότι ο μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ εφαρμόζεται επί παροχής βιβλίου σε υλικό υπόθεμα. Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, κάθε άλλη ερμηνεία θα καθιστούσε γράμμα κενό τη φράση «κάθε υλικού υποθέματος» στο συγκεκριμένο σημείο.

28. Καίτοι βέβαια για να διαβαστεί το ηλεκτρονικό βιβλίο είναι αναγκαία η ύπαρξη υλικού υποθέματος, όπως ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, τέτοιος φορέας δεν περιλαμβάνεται στην παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων.

29. Ως εκ τούτου, λαμβανομένου υπόψη του γράμματος του σημείου 6, η διάταξη αυτή δεν περιλαμβάνει στο πεδίο εφαρμογής της την παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων.

30. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από το πλαίσιο

της ως άνω διατάξεως. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή εισάγει παρέκκλιση από την αρχή κατά την οποία τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τον συνήθη συντελεστή ΦΠΑ στις πράξεις που υπόκεινται στον φόρο αυτόν και, κατά συνέπεια, πρέπει να ερμηνεύεται στενώς (βλ. ιδίως απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-360/11, ΕΥ:C:2013:17, σκέψη 18 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31. Βεβαίως, όπως ορθώς επισημαίνουν η Γαλλική Δημοκρατία και το Βασίλειο του Βελγίου, διά της επεκτάσεως, κατόπιν της τροποποίησεως με την οδηγία 2009/47, του πεδίου εφαρμογής του σημείου 6 του παραρτήματος ΙΙΙ της οδηγίας για τον ΦΠΑ στην «παράδοση βιβλίων κάθε υλικού υποθέματος», ο νομοθέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχε ως σκοπό, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 4 της οδηγίας 2009/47, να διασαφηνίσει και να προσαρμόσει στην τεχνική πρόοδο την αναφορά στην έννοια «βιβλία» που περιλαμβάνεται στο σημείο αυτό.

32. Ομοίως, όπως ορθώς υποστηρίζει η Γαλλική Δημοκρατία, καταρτίζοντας το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 2006/112, ο νομοθέτης της Ένωσης είχε ως σκοπό τη δυνατότητα υπαγωγής στον μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ των βασικών αγαθών, καθώς και των αγαθών και των υπηρεσιών που συνδέονται με κοινωνικούς ή πολιτιστικούς σκοπούς, υπό την προϋπόθεση ότι δεν ενέχουν ή ενέχουν σε μικρό βαθμό κίνδυνο στρεβλώσεως του ανταγωνισμού (βλ., κατ' αυτήν, την έννοια απόφαση Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-41/09, ΕΥ:C:2011:108, σκέψη 52).

33. Εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 98, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για τον ΦΠΑ, αποφασίστηκε επίσης να αποκλεισθεί κάθε δυνατότητα εφαρμογής μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ στις «ηλεκτρονικά παρεχόμενες υπηρεσίες».

34. Ωστόσο, η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων συνιστά «ηλεκτρονικά παρεχόμενη υπηρεσία» κατά την έννοια του άρθρου 98, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο.

35. Συγκεκριμένα, αφενός, κατά το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας για τον ΦΠΑ, ως «παροχή υπηρεσιών» νοείται κάθε πράξη η οποία δεν αποτελεί παράδοση αγαθών, η δε έννοια της παραδόσεως αγαθών προϋποθέτει, κατά το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, τη μεταβίβαση του δικαιώματος να διαθέτει κάποιος, ως κύριος, ενσώματο αγαθό. Εντούτοις, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Γαλλική Δημοκρατία, η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων δεν μπορεί να νοηθεί ως «παράδοση αγαθών», κατά την έννοια της ως άνω διατάξεως, παρά μόνον εάν το ηλεκτρονικό βιβλίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενσώματο αγαθό. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως, το υλικό υπόθεμα που καθιστά δυνατή την ανάγνωση του βιβλίου αυτού, η οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως

«ενσώματο αγαθό», ελλείπει κατά την παροχή. Κατά συνέπεια, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 24, παράγραφος 1, η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων πρέπει να χαρακτηριστεί ως παροχή υπηρεσιών.

36. Αφετέρου, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, του εκτελεστικού κανονισμού 282/2011, ως ηλεκτρονικά παρεχόμενες υπηρεσίες, κατά την έννοια της οδηγίας για τον ΦΠΑ, νοούνται «οι υπηρεσίες που παρέχονται μέσω του διαδικτύου ή ενός ηλεκτρονικού δικτύου και των οποίων η παροχή, λόγω της φύσης τους, είναι ουσιαστικά αυτοματοποιημένη και απαιτεί ελάχιστη ανθρώπινη παρέμβαση, είναι δε αδύνατο να εξασφαλιστεί χωρίς μέσα πληροφορικής». Διαπιστώνεται ότι η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων εμπίπτει στον ορισμό αυτόν.

37. Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από το σημείο 3 του παραρτήματος II της οδηγίας για τον ΦΠΑ, εξεταζόμενο σε συνδυασμό προς το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, του ως άνω εκτελεστικού κανονισμού και το σημείο 3 του παραρτήματος I αυτού, από το οποίο προκύπτει ότι η παροχή του ψηφιοποιημένου περιεχομένου βιβλίων αποτελεί τέτοια υπηρεσία.

38. Δεν αντιτίθεται στην ερμηνεία αυτή το ότι το παράρτημα II της οδηγίας για τον ΦΠΑ περιλαμβάνει ενδεικτικό κατάλογο ηλεκτρονικώς παρεχομένων υπηρεσιών αναφερομένων στο άρθρο 58 και στο άρθρο 59, στοιχείο ια', πρώτο εδάφιο της οδηγίας για τον ΦΠΑ. Συγκεκριμένα, το ότι το παράρτημα αυτό απαριθμεί μόνον τις ηλεκτρονικώς παρεχόμενες υπηρεσίες οι οποίες είναι κρίσιμες για την εφαρμογή των δύο ως άνω διατάξεων δεν ασκεί επιρροή στη φύση των υπηρεσιών αυτών.

39. Κατά τα λοιπά, όπως προκύπτει από το άρθρο 7, παράγραφος 1, του εκτελεστικού κανονισμού 282/2011, η αναφορά, στο πλαίσιο της διατάξεως αυτής, στις υπηρεσίες που απαριθμούνται στο σημείο 3 του παραρτήματος II της οδηγίας για τον ΦΠΑ χρησιμοποιείται για τον καθορισμό των ηλεκτρονικώς παρεχομένων υπηρεσιών στις οποίες αναφέρεται η οδηγία για τον ΦΠΑ γενικώς και όχι αποκλειστικώς ορισμένες διατάξεις της οδηγίας αυτής.

40. Κατά συνέπεια, καθόσον η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων αποτελεί «ηλεκτρονικά παρεχόμενη υπηρεσία», κατά την έννοια του άρθρου 98, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για τον ΦΠΑ και η διάταξη αυτή αποκλείει κάθε δυνατότητα εφαρμογής μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ σε τέτοιου είδους υπηρεσίες, δεν μπορεί να νοηθεί ότι το σημείο 6 του παραρτήματος III της οδηγίας για τον ΦΠΑ περιλαμβάνει στο πεδίο εφαρμογής του την παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων, διότι, άλλως, δεν θα λαμβανόταν υπόψη η πρόθεση του νομοθέτη της Ένωσης οι υπηρεσίες αυτές να μην υπόκεινται σε μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ.

41. Ως εκ τούτου, λαμβανομένου υπόψη τόσο του γράμματος του σημείου 6 του παραρτήματος III της οδηγίας για τον ΦΠΑ όσο και του πλαισίου του, κα-

θώς και των σκοπών που επιδιώκονται με τη νομοθεσία στην οποία αυτός εντάσσεται, το σημείο αυτό δεν έχει την έννοια ότι περιλαμβάνει στο πεδίο εφαρμογής του την παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων.

42. Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν η Γαλλική Δημοκρατία και το Βασίλειο του Βελγίου, η ερμηνεία αυτή δεν κλονίζεται από την αρχή της φορολογικής ουδετερότητας, η οποία αποτελεί τη νομοθετική έκφραση της γενικής αρχής της ίσης μεταχείρισεως στον τομέα του ΦΠΑ (απόφαση NCC Construction Danmark, EU:C:2009:669, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

43. Συγκεκριμένα, η αρχή της φορολογικής ουδετερότητας δεν καθιστά δυνατή την επέκταση του πεδίου εφαρμογής μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ ελλείψει σαφούς σχετικής διατάξεως (βλ. σχετικώς απόφαση Zimmermann, C-174/11, EU:C:2012:716, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Εντούτοις, το σημείο 6 του παραρτήματος III της οδηγίας για τον ΦΠΑ δεν αποτελεί διάταξη η οποία, αναμφίλεκτα, επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής των μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ στην παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων. Αντιθέτως, όπως προκύπτει από τη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεως, τέτοιου είδους παροχή δεν εμπίπτει στη διάταξη αυτή.

44. Καθόσον είναι επίσης σαφές ότι η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων δεν εμπίπτει σε καμία άλλη κατηγορία παροχής υπηρεσιών, η οποία να αναφέρεται στο παράρτημα III της οδηγίας για τον ΦΠΑ, η εφαρμογή μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ σε τέτοιου είδους παροχή δεν συνάδει προς το άρθρο 98, παράγραφος 2, της οδηγίας για τον ΦΠΑ.

45. Συνεπώς, η προσφυγή της Επιτροπής είναι βάσιμη.

46. Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι, εφαρμόζοντας μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ στην παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων, η Γαλλική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει των άρθρων 96 και 98 της οδηγίας για τον ΦΠΑ, εξεταζόμενων σε συνδυασμό προς τα παραρτήματα II και III της οδηγίας αυτής και τον εκτελεστικό κανονισμό 282/2011.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ο συντελεστής ΦΠΑ στα ηλεκτρονικά βιβλία

Από το 2010 και έπειτα παρατηρείται ολοένα αυξανόμενη δημοφιλία των ψηφιακών ή ηλεκτρονικών βιβλίων (e-books). Στην έννοια αυτή υπάγονται τα βιβλία που περιέχονται σε υλικά -εκτός του χαρτιού- υποστρώματα, όπως οι ψηφιακοί δίσκοι ή οι μινύμες USB, καθώς επίσης και εκείνα που τηλεφορτώνονται (downloading) ή μεταδίδονται (streaming) μέσω Internet. Σε όλες τις περιπτώσεις, για την προβολή των εν λόγω βιβλίων είναι απαραίτητη η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, smart phone ή ειδικής συσκευής ανάγνωσης.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η διάδοση της παροχής έναντι αντιτίμου ηλεκτρονικών βιβλίων γέννησε ζητήματα ως προς τη φορολογική τους αντιμετώπιση. Ειδικότερα, ανέκυψε το ερώτημα αν τα κράτη μέλη που εφαρμόζουν μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ στην παράδοση των εντύπων βιβλίων μπορούν να αντιμετωπίζουν με όμοιο τρόπο και τα ηλεκτρονικά βιβλία. Ενδεικτικά και σύμφωνα με το ετήσιο ενημερωτικό έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τους συντελεστές ΦΠΑ, παρατηρείται ότι 26 από τα 28 κράτη μέλη, την 1η Ιανουαρίου 2015, επιβάλλουν μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ στην παράδοση εντύπων βιβλίων, ενώ μόλις 3 εξ αυτών -Γαλλία, Ιταλία και Λουξεμβούργο- φορολογούν με τον ίδιο μειωμένο συντελεστή την παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων (βλ. «VAT Rates Applied in the Member States of the European Union», taxud.c.1.2015, σελ. 4 και 19, αντιστοίχως).

Με αυτά τα δεδομένα, η Επιτροπή προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου της Ένωσης σε βάρος της Γαλλίας (C-479/13) και του Λουξεμβούργου (C-502/13), προκειμένου να διαπιστωθεί αν με την εφαρμογή συντελεστή ΦΠΑ ύψους 5,5% και 3% στην παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων, τα συγκεκριμένα κράτη μέλη συμμορφώνονται με τις ρυθμίσεις της οδηγίας για τον ΦΠΑ (ήτοι της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με τον φόρο προστιθέμενης αξίας, ΕΕ L 347, σελ. 1), όπως ισχύει.

Με δύο ξεχωριστές αποφάσεις του 4ου τμήματός του, οι οποίες περιλαμβάνουν σχεδόν πανομοιότυπη αιτιολογία, το Δικαστήριο έκρινε ότι τόσο η Γαλλία όσο και το Λουξεμβούργο παραβίασαν τις υποχρεώσεις που υπέχουν δυνάμει της οδηγίας για τον ΦΠΑ, εφαρμόζοντας μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ στα ηλεκτρονικά βιβλία.

Εν προκειμένω, στην εδώ σχολιαζόμενη και αφορώσα τη Γαλλική Δημοκρατία απόφαση (που παρατίθεται ανωτέρω), κρίσιμη υπήρξε η ερμηνεία αφενός του άρθρου 98 και αφετέρου του παραρτήματος III της υπό εξέταση οδηγίας. Πράγματι, βάσει της παραγράφου 2 του άρθρου 98 προβλέπεται ότι «οι μειωμένοι συντελεστές εφαρμόζονται μόνο στις παραδόσεις αγαθών και στις παροχές υπηρεσιών των κατηγοριών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα III». Συναφώς, το παράρτημα αυτό αναφέρεται μεταξύ άλλων στην παράδοση βιβλίων «σε όλες τις μορφές» (όπως αντικαταστάθηκε το σημείο 6 του παραρτήματος III με την οδηγία 2009/47/EK του Συμβουλίου, της 5ης Μαΐου 2009, ΕΕ L 116, σελ. 18) ή άλλως «κάθε υλικού υποθέματος», κατά τα διαλαμβανόμενα στη συγκεκριμένη απόφαση (σκ. 27). Συνεπώς, ο κύριος προβληματισμός κινείται γύρω από την ένταξη ή όχι των ηλεκτρονικών βιβλίων στο πεδίο εφαρμογής των προαναφερθεισών διατάξεων.

Το Δικαστήριο ακολούθησε μια μάλλον αυστηρή προσέγγιση του προβληματισμού, προκειμένου να τεκ-

μηριώσει την κρίση του. Διαπίστωσε ότι για την ανάγνωση ενός ηλεκτρονικού βιβλίου είναι μεν απαραίτητη η χρήση υλικού υποθέματος, όπως ηλεκτρονικού υπολογιστή, πλην όμως αυτό το υπόθεμα είναι ανεξάρτητο και δεν περιλαμβάνεται στην ίδια την πράξη παροχής του ηλεκτρονικού βιβλίου. Ενόψει τούτου και μέσω γραμματικής ερμηνείας του επίμαχου σημείου 6, συμπέρανε πως μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ εφαρμόζεται αποκλειστικά και μόνο επί παροχής βιβλίου σε υλικό υπόθεμα, λ.χ. σε χαρτί (σκ. 27-29). Αλλά και από συστηματική άποψη, το ΔΕυρΕ υπήγαγε την παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων στην έννοια της παροχής υπηρεσιών και διη στην υποκατηγορία των ηλεκτρονικά παρεχόμενων υπηρεσιών, στις οποίες άλλωστε απαγορεύεται ρητώς η εφαρμογή μειωμένων συντελεστών (άρθρο 98 παρ. 2 εδ. β' της οδηγίας για τον ΦΠΑ). Με τον τρόπο αυτό, απορρίφθηκε το επιχείρημα της Γαλλίας σύμφωνα με το οποίο η παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων θα έπρεπε να χαρακτηριστεί ως παράδοση αγαθών -και να διαφύγει της ως άνω απαγόρευσης-, καθότι η συγκεκριμένη έννοια προϋποθέτει «ενσώματο αγαθό» (σκ. 35).

Όσον αφορά δε τον ενδεχόμενο κλονισμό της φορολογικής ουδετερότητας από τη διαφορετική μεταχείριση των ηλεκτρονικών και των εντύπων βιβλίων, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν υφίσταται τέτοια περίπτωση από τη στιγμή που, ελλείψει σαφούς και σχετικής διάταξης, δεν καθίσταται δυνατή η επέκταση του πεδίου εφαρμογής μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ και στα ηλεκτρονικά βιβλία, μέσω επίκλησης της εν λόγω αρχής (βλ. αποφάσεις Zimmermann, C-174/11, ECLI:EU:C:2012:716, σκ. 50 και Deutsche Bank, C-44/11, ECLI:EU:C:2012:484, σκ. 45). Αντιθέτως, από το γράμμα του σημείου 6 του παραρτήματος III της οδηγίας για τον ΦΠΑ, που εξάλλου πρέπει να ερμηνεύεται συστατικά (βλ. ενδεικτικά, απόφαση Erotic Center, C-3/09, ECLI:EU:C:2010:149, σκ. 15), δεν προκύπτει με ενάργεια η δυνατότητα επιβολής μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ στην παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων (σκ. 43).

Δεχόμενο τις προσφυγές της Επιτροπής εναντίον της Γαλλίας και του Λουξεμβούργου για εφαρμογή μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ στην παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων, το Δικαστήριο της Ένωσης φαίνεται να αποστασιοποιείται εν μέρει σε σχέση με την απόφαση K Oy (C-219/13, ECLI:EU:C:2014:2207), η οποία εξεδόθη από το 3ο τμήμα. Πράγματι, στην υπόθεση αυτή που ήχθη ενώπιον του ΔΕυρΕ με τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής, κρίθηκε ότι δεν αποκλείεται εκ προοιμίου η όμοια φορολογική αντιμετώπιση των ηλεκτρονικών και των συμβατικών βιβλίων, αρκεί όμως να διασφαλίζεται ο σεβασμός της αρχής της φορολογικής ουδετερότητας. Εναπόκειται δηλαδή στα κράτη μέλη να επαληθεύσουν αν τα έντυπα βιβλία και τα βιβλία που περιέχονται σε άλλα υλικά υποστρώματα εκτιμούνται ως ομοειδή από τη σκοπιά του μέσου καταναλω-

τή, λαμβανομένων υπόψη του βαθμού διείσδυσης των νέων τεχνολογιών στην εκάστοτε εθνική αγορά και του βαθμού πρόσβασης των καταναλωτών στη χρήση των τεχνικών μέσων που επιτρέπουν την ανάγνωση ψηφιακών βιβλίων (βλ. τις σύμφωνες Προτάσεις του ΓΕ Ρ. Mengozzi, της 14ης Μαΐου 2014, σημεία 53-54).

Συμπερασματικά, το Δικαστήριο αφενός μεν με την απόφαση Κ Ου αναγνώρισε τη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών να εφαρμόζουν μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ στην παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων, εφόσον αυτά βεβαίως ικανοποιούν τις ίδιες με τα συμβατικά βιβλία ανάγκες του μέσου καταναλωτή, αφετέρου δε με τις προκειμένες αποφάσεις της 5ης Μαρτίου 2015 στις υποθέσεις C-479/13 και C-502/13 αυστηροποίησε τη στάση του καταδικάζοντας τη Γαλλία και το Λουξεμβούργο, διότι επέβαλαν τέτοιο μειωμένο φόρο στα ηλεκτρονικά βιβλία, χωρίς να εξεταστεί ο βαθμός συγκρισιμότητας ή ομοιότητάς τους με τα συμβατικά βιβλία.

Σε κάθε περίπτωση, υπενθυμίζεται ότι από την 1η

Ιανουαρίου 2015 στις ηλεκτρονικά παρεχόμενες υπηρεσίες -άρα και στις συναλλαγές που αφορούν παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων- εφαρμόζεται ο συντελεστής ΦΠΑ που ισχύει στον τόπο εγκατάστασης ή μόνιμης κατοικίας του καταναλωτή και όχι σε εκείνον του προμηθευτή (άρθρο 58 της οδηγίας για τον ΦΠΑ, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 5 παρ. 1 της οδηγίας 2008/8/ΕΚ του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2008, σχετικά με το φόρο προστιθέμενης αξίας, ΕΕ L 44, σελ. 11). Επομένως, όσα κράτη μέλη φοροολογούσαν με μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ την παροχή ηλεκτρονικών βιβλίων, προκειμένου να προσελκύσουν επιχειρήσεις με συναφή δραστηριότητα, έπαυσαν πλέον να διατηρούν αυτό το συγκριτικό πλεονέκτημα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Χ. ΠΑΤΣΙΚΑΣ

Δικηγόρος, ΜΔΕ Δημοσίου Δικαίου
& Πολιτικής Επιστήμης ΑΠΘ

V. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΤριμΕφΑθ 7071/2014

Πρόεδρος: Λεωνίδας Ντούλης.

Δικαστές: Ε. Χροναίου (Εισηγήτρια), Β. Κουτράκου.
Δικηγόροι: Α. Βλαστού, Μ. Σωτηροπούλου - Πηλιχού.

Προσωπικό Ειδικής Μονιμότητας.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 246 του ΚΠολΔ, το Δικαστήριο σε κάθε στάση της δίκης μπορεί αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτηση κάποιου διαδίκου να διατάξει την ένωση και συνεκδίκηση περισσότερων εκκρεμών ενώπιον του δικών, ανάμεσα στους ίδιους ή διαφορετικούς διαδίκους, αν υπάγονται στην ίδια διαδικασία και κατά την κρίση του διευκολύνεται ή επιταχύνεται η διεξαγωγή της δίκης ή επέρχεται μείωση των εξόδων. Η διάταξη του άρθρου 246 ΚΠολΔ, έχει σκοπό να εξυπηρετήσει την αρχή της οικονομίας της δίκης, ώστε να επιταχυνθεί η διεξαγωγή της και να επέλθει μείωση των εξόδων, ακόμη δε να αποτραπεί η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων, ενώ εφαρμόζεται και σε όλες τις ειδικές διαδικασίες (βλ. Βασιλή Αντ. Βαθρακοκόλη, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, τ. Β' (1994), άρθρο 246, αριθ. 1, σελ. 143, Π. Γέσιου - Φαλτσή, Η πολιτική δίκη σε κίνηση, τεύχος 11 α,13). Δεν απαιτείται δε να συντρέχουν οι προϋποθέσεις της απλής ή αναγκαστικής ομοδικίας, ούτε οι προϋποθέσεις της σώρευσης, αφού είναι επιτρεπτή η συνεκδίκηση και αν ακόμη οι υπό συνεκδίκηση δίκες διεξάγονται μεταξύ διαφόρων προσώπων (Βασιλή Αντ. Βαθρακοκόλη, ό.π., σελ. 143). Παρά το ότι στην παραπάνω διάταξη γίνεται λόγος για «δίκες», γίνεται δεκτό πως υποδη-

λώνεται το επιτρεπτό της συνεκδίκησης όχι μόνο των αγωγών ή αιτήσεων, αλλά και του ενδίκου μέσου της έφεσης (άρθρο 524 παρ. 1 ΚΠολΔ), αν συντρέχουν οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις του νόμου, που συμπίπτουν με τον επιδιωκόμενο από το νομοθέτη σκοπό και αν ακόμη αυτές στρέφονται κατά των ίδιων ή διαφόρων προσώπων. Συνεπώς, υπό τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις, χωρεί ένωση και συνεκδίκηση αντιθέτων εφέσεων, ακόμα και χωριστών εφέσεων κατά περισσότερων αποφάσεων της ίδιας δίκης ή διαφόρων δικών ή εφέσεων περισσότερων ομοδίκων, αρκεί να εκκρεμούν ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου και να υπάρχει για κάθε μια από τις δίκες αυτές στάση δίκης.

Στην προκειμένη περίπτωση, οι κρινόμενες από 20.07.2009 και 07.01.2011 και με αριθμό εκθέσεως καταθέσεως στη Γραμματεία του Πρωτοβαθμίου Δικαστηρίου 7320/22.7.2009 και του παρόντος Δικαστηρίου 1869/22.07.2009 και με αριθμό εκθέσεως καταθέσεως στη Γραμματεία του Πρωτοβαθμίου Δικαστηρίου 187/10.01.2011 και του παρόντος Δικαστηρίου 28/10.01.2011, αντίστοιχα αντίθετες εφέσεις, κατά της υπ' αριθμ. 1137/2008 οριστικής απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, το οποίο δίκασε, κατ' αντιμωλιαν των διαδίκων την από 06.02.2007 και με γενικό αριθμό κατάθεσης 26713/2007 και αριθμό κατάθεσης δικογράφου 601/06.02.2007 αγωγή του ενάγοντος - εκκαλούντος κατά της εναγομένης - εκκαλούσας, κατά την ειδική διαδικασία, που ακολουθείται για την επίλυση των εργατικών διαφορών (άρθρα 663 επ. του ΚΠολΔ) είναι παραδεκτές, διότι ασκήθηκαν σύμφωνα με τις νόμιμες διατυπώσεις και εμπροθέσμως,